

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для самостійної та індивідуальної роботи з навчальної дисципліни

«Публічні фінанси»

для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
денної та заочної форм навчання
галузі знань 01 – Освіта / Педагогіка
спеціальності 015 «Професійна освіта (Економіка)»

ХЕРСОН 2019

Методичні вказівки для самостійної та індивідуальної роботи з навчальної дисципліни «**Публічні фінанси**» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти заочної форми навчання галузі знань 01 – Освіта / Педагогіка: 015 «Професійна освіта (Економіка)».

Укладачі: д.е.н., професор **Танклевська Н.С.**, к.е.н, доц. **Нікітенко К.С.**

Рецензент: **Пристемський О.С.** – доктор економічних наук, доцент
кафедри обліку і оподаткування
Державного вищого навчального закладу
«Херсонський державний аграрний університет»

Кафедра економіки та фінансів

Методичні вказівки затверджені на засіданні кафедри економіки та фінансів ДВНЗ «ХДАУ». Протокол № 1 від 28 серпня 2019 р.

Рекомендовано до друку навчально-методичною радою економічного факультету ДВНЗ «ХДАУ». Протокол № 1 від 30 серпня 2019 р.

©Танклевська Н.С.

© Нікітенко К.С.

ЗМІСТ

ВСТУП

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи публічних фінансів

Тема 1. Публічні фінанси, як складова фінансової системи. Теоретичні аспекти публічного адміністрування

Тема 2. Організаційні основи управління публічними фінансами

Тема 3. Нормативно-правові засади функціонування публічних фінансів

Тема 4. Публічні доходи та публічні видатки

Змістовний модуль 2. Основні елементи системи публічних фінансів

Тема 5. Бюджет і бюджетна система

Тема 6. Місцеві бюджети України

Тема 7. Фонди фінансових ресурсів цільового призначення

Питання до екзамену «Публічне адміністрування»

Контроль за виконанням самостійної роботи студентів

Використана та рекомендована література

ВСТУП

Демократизація українського суспільства та розбудова системи державного управління зумовлює необхідність впровадження сучасних цінностей публічного адміністрування в діяльність владних інститутів, вимагає підвищення результативності їх функціонування та якості послуг, що надають населенню. Вирішення цих завдань потребує поліпшення організації роботи органів державного управління та місцевого самоврядування, обумовлює зростання вимог до рівня професійної підготовки управлінської еліти. Обґрунтуванню цих заходів мають передувати аналіз та узагальнення досвіду функціонування існуючих моделей децентралізованого управління розвинених країн світу, практики реалізації вимог і принципів публічного адміністрування у зарубіжних країнах та вітчизняними органами влади. Це обумовлює необхідність і доцільність вивчення дисципліни «Публічне адміністрування».

Курс «Публічні фінанси» займає важливе місце в системі підготовки за спеціальністю 015 «Професійна освіта (Економіка)» через специфічну спрямованість опанування системи галузевих (специфічних) знань, умінь та навичок в рамках практичної управлінської діяльності. Зміст дисципліни об'єднує професійно-теоретичні знання та практику реалізації форм, елементів (складових) системи організації роботи менеджера з метою підвищення ефективності підготовки фахівця.

Навчальну дисципліну «Публічні фінанси» віднесено до групи нормативних освітньо-професійних дисциплін підготовки магістрів за спеціальністю 015 «Професійна освіта (Економіка)».

Вона є невід'ємною частиною циклу економічних дисциплін, необхідних слухачам для формування компетенцій щодо здатності адміністрування публічною сферою на основі вивчення відповідної теоретико-методологічної бази.

Програму навчальної дисципліни розроблено у відповідності до вимог галузевого стандарту вищої освіти на базі освітньо-професійної програми підготовки магістрів. При цьому враховано рекомендації положень щодо кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Змістовий модуль 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

Тема 1. Публічні фінанси як складова фінансової системи

Метою вивчення теми є засвоєння теоретичних знань і формування професійних компетентностей щодо виявлення механізмів адміністрування соціально-економічних процесів.

У результаті засвоєння теми у студентів повинні бути *сформовані професійні компетентності* щодо розробки та використання сучасних інструментів, засобів, технік і технологій стосовно роботи в галузі публічного адміністрування і державної служби.

Завдання 1.1

Проаналізуйте термін «публічне адміністрування», поданий різними авторами, аргументуйте вибір найповнішого і найточнішого визначення, сформулюйте власне визначення цього терміну.

1. Публічне адміністрування - це управління в публічній сфері соціального життя суспільства, тобто діяльність, що здійснюється за допомогою народу [4].

2. Публічне адміністрування - це залучення всіх зацікавлених громадян до управління справами міста, села, до управління своєю країною. Це реалізація права народу на управління великою державою.

3. Публічне адміністрування - це сукупність безпосередніх взаємовідносин громадян, неурядових секторів. Результатом цих взаємин має стати підвищення та забезпечення ефективного управління, зростання ВВП, національного доходу і всього того, що свідчить про соціально- економічний розвиток держави.

4. Публічне адміністрування - врегульована нормами права діяльність уповноважених органів і організацій, що забезпечують виконання закону, володіють публічними повноваженнями і діють у публічних інтересах із метою реалізації ефективної публічної політики [15].

5. Публічне адміністрування - діяльність суб'єктів публічного адміністрування, яка спрямована на здійснення законів та інших нормативних правових актів за допомогою прийняття адміністративних рішень, надання встановлених законами адміністративних послуг, адміністрування надання публічних послуг і здійснення внутрішнього адміністрування суб'єкта публічного адміністрування.

6. Публічне адміністрування охоплює систему державної виконавчої влади і місцеве самоврядування, та є діяльністю з формування, впровадження й оцінювання та модифікації публічної політики.

7. Публічне адміністрування - це система адміністративних інститутів із ієрархією влади, за допомогою якої відповідальність за виконання державних рішень спускається зверху до низу.

8. Публічне адміністрування - це скоординовані групові дії з питань державних справ, які: пов'язані із трьома гілками влади (законодавчою, виконавчою і судовою); мають важливе значення у формуванні державної політики; є частиною політичного процесу; значно відрізняються від адміністрування у приватному секторі; пов'язані із багаточисельними приватними групами та індивідами, які працюють у різних компаніях та громадах.

9. Публічне адміністрування - це метод управління, який з одного боку забезпечує надання суспільству послуг щодо законодавства, з іншого боку - реалізацію обраного типу політики, що втілюють державні службовці, яким було делеговано повноваження під час волевиявлення народу на виборах як у межах країни, так і за кордоном у всіх напрямках її прояву.

10. Публічне адміністрування - різновид управлінської діяльності інституцій публічної влади, завдяки якій держава та громадянське суспільство забезпечують самокерованість (самоврядність) усієї суспільної системи та її розвиток у певному, визначеному напрямі [8; 19; 22; 25].

Завдання 1.2

А. Файоль дав класичне визначення науковому управлінню:

«Управляти - значить:

- ✓ передбачити, тобто враховувати майбутнє і виробляти програму дій;
- ✓ організувати, тобто будувати подвійний - матеріальний і соціальний - організм установи;
- ✓ розпоряджатися, тобто змушувати персонал належним чином працювати;
- ✓ координувати, тобто зв'язувати, об'єднувати та гармонізувати всі дії і всі зусилля;
- ✓ контролювати, тобто піклуватися про те, щоб все відбувалося відповідно до встановлених правил і відданих розпоряджень».

Чи можна дане визначення використовувати для характеристики державного управління? Відповідь аргументуйте [14].

Завдання 1.3

Визначте суттєві відмінності між політичними й адміністративними функціями в державному управлінні за такими ознаками: процедура призначення та звільнення з посади, характер діяльності та рішень, що приймаються, професійна компетентність. Результати надайте у вигляді таблиці.

Завдання 1.4

Вудро Вільсон визначив 4 теоретичних принципи публічного управління, які повинні реалізовуватися на практиці. Один із них свідчить: необхідно підвищувати ефективність державної служби шляхом впровадження практик ділового адміністрування в роботу державних органів. Як ви розумієте твердження «впровадження практики ділового адміністрування в роботу державних органів»?

Тема 2. Організаційні основи управління публічними фінансами

Метою вивчення теми є засвоєння теоретичних знань та формування професійних компетентностей щодо визначення ефективності державного управління та місцевого самоврядування.

У результаті засвоєння теми у студентів повинні бути *сформовані професійні компетентності* щодо розробки системи публічної звітності в установах галузі публічного адміністрування.

Завдання 2.1

Поняття ефективності управління передбачає ефективність управлінських дій і ефективність осіб, які здійснюють управлінські дії. Чим можна домогтися «ефективності осіб, які здійснюють управлінські дії»?

Завдання 2.2

Ефективне демократичне врядування є результатом взаємодії добре скоординованої влади, з одного боку, та обізнаного, зацікавленого і активного громадянина з іншого. Установіть відповідність між загальними критеріями та індикаторами демократичного функціонування публічної адміністрації. Для цього в табл. 2.1 необхідно поставити відповідний номер індикатора в стовпець «загальні критерії» [10].

Таблиця 2.1

Загальні критерії та індикатори демократичного функціонування публічної адміністрації

Загальні критерії	Індикатори
Конституційне врядування - повага до конституції та законів, а також інших нормативних актів (...)	1. Колегіальність, відкритість, врахування громадської думки та залучення громадян
Народний суверенітет - залежність формування виконавчих органів влади від волевиявлення народу (...)	2. Кількісне та якісне наближення кадрового складу виконавчих структур до забезпечення гендерного паритету
Двосторонній потік інформації про суспільні справи від урядових структур до громадян і в зворотному напрямі (...)	3. Демократичність поглядів і стандартів поведінки членів уряду та виконавчих структур, дотримання ними норм етики державного службовця
Демократичність процесу прийняття рішень (...)	4. Верховенство закону, дотримання принципу розподілу повноважень у відносинах із президентом, парламентом та судами
Гендерна рівність (...)	5. Форма, частота і результативність політичної комунікації з громадянами
Демократична культура і соціальний капітал (...)	6. Чесність і справедливість виборів та процедур формування коаліційного уряду

Тема 3. Нормативно-правові засади функціонування публічних фінансів

Метою вивчення теми є засвоєння теоретичних знань та формування професійних компетентностей щодо обґрунтованого вибору методів публічного адміністрування та моделей адміністративно-управлінських процесів.

У результаті засвоєння теми у студентів повинні бути *сформовані професійні компетентності* щодо прийняття ефективних управлінських рішень та відповідальності за коректність і адекватність розроблених моделей публічного адміністрування.

Завдання 3.1

Дайте порівняльну характеристику аналітичних та кількісних методів експертного оцінювання, заповнивши табл. 3.1. Визначте специфіку їх застосування органами публічного урядування.

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика аналітичних та кількісних методів експертного оцінювання

	Сутність	Переваги	Недоліки
Аналітичні методи експертного оцінювання			
Метод інтерв'ю			
Метод анкетування			
Метод мозкового штурму			
Метод сценаріїв			
Метод прогнозного графа			
Кількісні методи експертного оцінювання			
Метод еталонних бальних оцінок			
Метод ранжування об'єктів			
Багатовимірне ранжування			
Метод аналізу ієрархій			
Метод попарних порівнянь (зіставлень)			

Завдання 4.1

Зобразіть схематично взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні, використовуючи елементи, наведені в табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Органи державної влади та місцевого самоврядування в Україні

Органи державної влади	Органи місцевого самоврядування
Президент України. Верховна Рада України. Кабінет Міністрів України. Міністерства, комітети. Місцеві державні адміністрації	Сільські, селищні та міські ради та їх виконавчі органи. Районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст. Районні у містах ради та їх виконавчі органи

Завдання 4.2

Дайте порівняльну характеристику моделей публічного адміністрування таких країн, як: Англія, Франція, Німеччина, Польща, США та Україна, заповнивши табл. 4.2.

Таблиця 4.2

Порівняльна характеристика моделей публічного адміністрування в різних країнах

Країна	Особливості	Коментарі
Англія		
Франція		
Німеччина		
Польща		
США		
Україна		

Тема 4. Публічні доходи та публічні видатки

Завдання 5.1

Реформування державної служби в Україні, якому останнім часом багато приділяється уваги як і з боку вищого керівництва держави, так і з боку міжнародних інституцій, вимагає підвищеної уваги до проблем моральності в діяльності керівників і службовців адміністративного апарату всіх рівнів управління. Саме від цього залежить довіра населення до влади і участь громадян у вирішенні суспільно-політичних питань. Враховуючи важливість дотримання моральних цінностей і норм у сфері публічної влади, пропонуємо розв'язати такі ситуації.

Ситуація 1. На сьогоднішній ранок ви для бесіди викликали підлеглого, який часто спізнюється на роботу. Ви за збігом обставин затрималися дома та прийшли на роботу із запізненням. Підлеглий чекає на вас.

Як ви поведете себе ?

Ситуація 2. До вас прийшов робітник із проханням відпустити його з роботи на день. Ви питаєте про мету. Виявляється, він хоче використати цей день на пошуки іншого місця роботи. Його звільнення позбавить дуже

потрібного і кваліфікованого фахівця. Як би ви відреагували на прохання робітника?

Ситуація 3. Ви проводите нараду. Один із присутніх різко висловився проти вашої пропозиції, мотивуючи свою точку зору турботою про інтереси колективу. В душі ви не поважаєте цю людину, вважаєте його звичайним «критиканом», поганим працівником. Як ви будете реагувати?

Завдання 5.2

Дотримання етикету є найважливішою складовою процесу формування ефективного іміджу ділової людини. У зв'язку з цим:

1. Спробуйте охарактеризувати імідж будь-якої відомої людини (наприклад, політика) з точки зору:

а) зовнішньої складової іміджу (зовнішність, манери, хода, мова, жести, голос, міміка, одяг, зачіска, тобто ступінь володіння базовими етикетними формами і дотримання певного дрескоду в загальному вигляді);

б) внутрішньої складової іміджу (інтелект, спосіб мислення, професіоналізм, цілі та засоби, ерудиція, ідеї й інтереси);

в) процесуальної складової іміджу (темперамент, форми спілкування, енергійність та емоційність);

г) ядра іміджу (легенда, позиції й установки).

2. Проаналізуйте власний імідж ділової людини за наведеною схемою. Зробіть висновок про відповідність власного іміджу вашому уявленню про ідеальний імідж ділової людини (відповідно до вашої сфери діяльності).

Завдання 5.3

Назвіть не менше п'яти моральних засобів боротьби із корупцією в публічному управлінні.

Завдання 6.1

Керівники в середньому витрачають п'яту частину свого часу на вирішення різного роду конфліктів. Конфліктологія рекомендує конструктивну модель поведінки керівника, суть якої полягає в тому, щоб

привести конфліктуючі сторони до спільного обговорення проблеми. Керівник при цьому:

виступає в якості організатора діалогу, демонструючи не агресивність намірів, жест доброї волі;

надає конфліктуючим сторонам можливість спокійно обґрунтувати свої претензії, способи вирішення предмета спору і бажаного кінцевого результату;

формулює права конфліктуючих сторін, визначає допустимі форми поведінки.

Необхідно відповісти на такі питання, прочитавши два інтерв'ю з генеральними директорами великих підприємств:

1. Чи можна зробити якісь висновки щодо стабільності та успіху в діяльності даних підприємств?

2. Чи можна віднести обох директорів до розряду ефективних і професійно придатних керівників? Обґрунтуйте свої висновки. Вкажіть резерви успіху, які не використовуються ні тим, ні іншим.

3. Як бути, якщо з вами поруч працює людина, яка неприємна вам своїми манерами, зовнішнім виглядом та звичками?

4. Як повинні поводитися підлеглі, щоб не провокувати конфлікти зі своїм першим керівником?

5. Які спостереження і висновки ви могли б ще додати до обговорення даних інтерв'ю?

Інтерв'ю з генеральним директором № 1

Питання: Яким чином ви знаходите вихід із конфліктів всередині вашого підприємства?

Відповідь: Я не збираюся витратити час на вирішення конфліктів.

Питання: Як складаються ваші стосунки з підлеглими ?

Відповідь: Я постійно їм кажу, що вони погані працівники; у нас немає кадрів; у мене немає надійних помічників.

Інтерв'ю з генеральним директором № 2

Питання: Чому ви звільнили свого заступника?

Відповідь: Ви розумієте, він із самого початку мене дуже дратував!

Питання: Чим він вас дратував?

Відповідь: Мене дратувало в ньому все! Якби ви бачили, як він п'є каву, як розгортає цукерки, як шарудить папірцями! Я його звільнив, нічого не сказавши.

Питання: Хто на вашому підприємстві, крім вас, приймає рішення?

Відповідь: Всі рішення приймаю я! [21].

Змістовий модуль 2. ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

Тема 5. Бюджет і бюджетна система

Теоретико-методичні засади управління суспільним розвитком

Метою вивчення теми є засвоєння теоретичних знань та формування професійних компетентностей щодо ефективного управління суспільним розвитком.

У результаті засвоєння теми у студентів повинні бути *сформовані професійні компетентності* щодо прогнозування сучасних тенденцій взаємодії владних структур, політичних і громадських організацій із метою підвищення ефективності управління на центральному і регіональному рівнях.

Завдання 7.1

Громадянське суспільство - це історичний тип у розвитку людського суспільства, його конкретна якісна характеристика; це сфера самовиявлення і реалізації потреб та інтересів вільних індивідів через систему відносин (економічних, соціальних, релігійних, національних, духовних і культурних). Структурними елементами цієї системи є організації (політичні партії, громадські об'єднання й асоціації) та різні об'єднання (професійні, творчі, спортивні, конфесійні тощо), що охоплюють всі сфери суспільного життя і є своєрідним регулятором свободи людини.

Які з наведених організацій не є складовою громадянського суспільства:

- Посередницька організація волонтерів.
- Клуб місцевої громади.
- Профспілка «Народна солідарність».
- Всеукраїнське об'єднання «Майдан».
- Громадський інформаційно-аналітичний Центр для молоді.
- Спортивний клуб «Твій стиль».
- Комсомол.
- Українська Православна Церква (Московського Патріархату).
- Професійна футбольна асоціація.
- Засоби масової інформації.
- Організоване Злочинне Угрупування «Дніпровські хитруни»?

Завдання 7.2

З перерахованих цінностей та рис українського менталітету оберіть ті, які:

1) достатньо виражені, на них уже нині можна покластися в розгортанні громадської діяльності. Впишіть їх у стовпчик 1 табл. 7.1;

2) традиційно вважаються притаманними українцям, але були виведені з ужитку, надщерблені чи спотворені колишнім комуністичним режимом (стовпчик 2);

3) не властиві українцям, але їх потрібно прищеплювати заради зміцнення громадянського суспільства і демократії (стовпчик 3).

Таблиця 7.1

Громадянські цінності українців як політичної нації

Наявні, достатньо виражені	Виведені з ужитку, надщерблені або спотворені комуністичним режимом	Поки що не властиві основній масі українців

Обґрунтуйте свою класифікацію матеріалами соціологічних досліджень, фактами з життя, наукових і науково-популярних публікацій. За основу візьміть такі цінності для класифікації: гостинність, відкритість, толерантність, прагнення справедливості, любов до рівності, повага до інших людей, працелюбність, релігійність, ініціативність, підприємливість, господарність, вміння впорядковувати середовище свого життя, терплячість, співчутливість, бажання допомогти ближньому, індивідуалізм (як автономність особистості), схильність до колективних дій (кооперування зусиль), упевненість у собі, цілеспрямованість, патріотизм, любов до свободи, прагнення справедливості, орієнтація на соціальну рівність, зацікавленість суспільними справами, відповідальність (перед суспільством, громадою), повага до закону, громадянська і людська гідність та повага до прав людини (список можете продовжити самостійно) [19].

Завдання 7.3

Чи є революції самовиявом громадянського суспільства? Якщо так, то як бути з «цивільністю»? Які інституційні видозміни громадянських суспільств в умовах трансформації?

Завдання 8.1

Підберіть і проаналізуйте матеріали, що стосуються самоорганізації суспільства в Україні. Охарактеризуйте яскраві приклади самоорганізації суспільства. Визначте, які ризики вони мають для держави.

Завдання 8.2

Проаналізуйте конституційний процес в Україні у 1990 - 2017 роках, заповнивши табл. 8.1. Визначте особливості, позитивні та негативні зміни.

Таблиця 8.1

Аналіз конституційного процесу в Україні у 1990 - 2017 роках

Період	Особливості	Позитивні зміни	Негативні зміни
1 -й період (1990 - 1996)			
2-й період (1996 - 2004)			
3-й період (2004 - ...)			

Тема 6. Місцеві бюджети України. Суспільно-політичні процеси: зміст та тенденції розвитку

Метою вивчення теми є засвоєння теоретичних знань та формування професійних компетентностей щодо ідентифікації суспільно-політичних процесів та визначення їх вплив на соціально-економічний розвиток.

У результаті засвоєння теми у студентів повинні бути *сформовані професійні компетентності* щодо оцінки тенденцій розвитку політичних процесів у сучасному суспільстві.

Завдання 9.1

Становлення політичних партій і громадських рухів в Україні відбувалося за надзвичайно складних умов. Залежно від підходів щодо питання про державний устрій і правління, цілей та методів проведення політико-економічних реформ, оцінки геополітичного положення України сучасні політичні партії поділяють на чотири групи ідеологічного спектра: націонал-радикальну, націонал-демократичну, ліберально-центристську та соціал-комуністичну. Проаналізуйте українські партії за політико-ідеологічною спрямованістю, заповнивши табл. 9.1.

Таблиця 9.1

Аналіз партій за політико-ідеологічною спрямованістю

Політико-ідеологічна спрямованість	Характеристика	Партії України
Партії націонал-радикального спрямування		
Партії націонал-демократичного спрямування		
Партії соціал-демократичного спрямування		
Партії соціал-комуністичного спрямування		

Тема 7. Фонди фінансових ресурсів цільового призначення**Завдання 10.1**

У практиці зарубіжних країн вважається, що можливість успішного виконання функціональних (посадових) обов'язків обумовлюється:

30 % професійною характеристикою спеціаліста (освіта, кваліфікація, питання для оцінки компетенції фахівця);

30 % його особистими якостями;

40 % вмінням керівника працювати з людьми.

Ви згодні з цією точкою зору? Обґрунтуйте свою думку. Чи відображає даний підхід вимоги до керівників органів державного управління?

Завдання 10.2

Які державні послуги ви отримували в рамках електронного уряду? Як ви можете охарактеризувати стадію зрілості електронного уряду при отриманні даної державної послуги? У чому ви вбачаєте основні проблеми надання державних послуг в електронному вигляді? Аргументуйте свою відповідь.

**Питання для підготовки до заліку з дисципліни
«Публічні фінанси»**

1. Поняття «публічні фінанси», «публічне адміністрування» і «державне управління». Публічне адміністрування як предмет наукових досліджень.
2. Поняття та основні риси публічного управління. Цілі і принципи публічного адміністрування.
3. Функції, форми і методи публічного адміністрування.
4. Формування та розвиток системи публічного адміністрування незалежної України.
5. Нормативні акти органів публічної адміністрації.
6. Адміністрування та менеджмент публічного управління.
7. Територіальна організація публічної адміністрації. Засади організації публічної адміністрації: концентрація, деконцентрація, централізація, децентралізація, автономія.
8. Концепція вдосконалення адміністративно-територіального устрою України.
9. Поняття та елементи системи органів публічної адміністрації.
10. Сфера діяльності та компетенція органів публічної адміністрації. Адміністративний розсуд як спосіб реалізації дискреційних повноважень.
11. Система органів публічної адміністрації. Компетенція органів публічної адміністрації.
12. Основні засади структурної побудови публічної адміністрації: субординація, координація, реординація, співпраця.
13. Види взаємозв'язків у системі публічної адміністрації: підвідомчість, підпорядкованість (підлеглість), підконтрольність, відповідальність.
14. Поняття та види публічної служби.
15. Управління публічною службою.
16. Порядок вступу на публічну службу.
17. Поняття та правовий статус публічного службовця: посадові та службовці: посадові та службові особи.
18. Проходження публічної служби (службова кар'єра).
19. Особливості дисциплінарної та адміністративної відповідальності публічних службовців.
20. Поняття та класифікація форм діяльності публічної адміністрації.
21. Адміністративні процедури: поняття та зміст.
22. Види адміністративних процедур.
23. Процедури з надання адміністративних послуг: реєстраційні процедури; ліцензійні процедури; дозвільні процедури; інші процедури з надання адміністративних послуг.

24. Процедури з реалізації контрольних-наглядових повноважень публічної адміністрації.
25. Правові основи прийняття органами публічної адміністрації нормативних актів: загальний огляд.
26. Процедури адміністративного оскарження.
27. Сутність контролю за діяльністю публічної адміністрації. Класифікація контролю за діяльністю публічної адміністрації.
28. Внутрішній адміністративний контроль та його види.
29. Зовнішній та внутрішній контроль в межах системи органів виконавчої влади.
30. Місце та роль органів судової влади у здійсненні контролю за діяльністю публічної адміністрації.
31. Публічне управління в суспільних об'єднаннях.
32. Публічне управління в релігійних об'єднаннях.
33. Концепція Закону України «Про доступ до публічної інформації».
34. Поняття та сутність інформаційної безпеки.
35. Компетенція держави у сфері інформаційної безпеки.
36. Публічний виступ у діловому спілкуванні.
37. Наукова організація управлінської праці в органах публічної влади.
38. Поняття адміністративної культури і адміністративної етики.
39. Етична інфраструктура публічного адміністрування: поняття, структура та характеристика елементів. Принципи та норми етичної поведінки державних службовців.
40. Конфлікти інтересів у професійній діяльності державних службовців: поняття та шляхи впровадження.
41. Основні типи адміністративного апарату та комунікації.
42. Основні стандарти щодо комунікацій суб'єктів державного управління: закордонний досвід.
43. Комунікаційні потоки в системі публічного адміністрування.
44. Види та форми комунікаційних інститутів.
45. Комунікація як форма соціального впливу.
46. Комунікаційний, комунікативний та інформаційний менеджмент. Комунікаційний та комунікативний процеси. Комунікативна діяльність.
47. Інфокомунікаційна влада в сучасному суспільстві (тенденції глобалізації).
48. Поняття, принципи та інформаційно-технологічні аспекти електронного врядування.
49. Моделі та етапи впровадження електронного урядування в Україні.
50. Критерії оцінки та вимоги до веб-сайтів органів влади.
51. Основні функції Інтернет-порталу. Склад інформаційного та технологічне забезпечення Інтернет-порталу органу державного управління.

52. Електронні адміністративні послуги та критерії оцінки якості їх надання.
53. Основні поняття та визначення «електронного адміністративного регламенту». Категоризація та опис адміністративних регламентів і процесів.
54. Поняття та ознаки електронного документу. Електронний цифровий підпис: поняття, ознаки, правовий статус.
55. Характеристики, основні завдання, функції та переваги електронного документообігу.
56. Порядок застосування електронного цифрового підпису та здійснення електронного документообігу в органах влади.
57. Форми контролю громадськості за діяльністю публічної адміністрації.
58. Характеристика публічного адміністрування економікою України в сучасний період.
59. Суб'єкти публічного адміністрування економікою.
60. Публічне адміністрування фінансами та митною справою.
61. Публічне адміністрування промисловістю і агропромисловим комплексом, що входять до державних і недержавних структур.
62. Загальна характеристика публічного адміністрування в адміністративно-політичній сфері.
63. Зміст, особливості та правові основи публічного адміністрування в галузі оборони. Система органів публічного адміністрування в сфері оборони.
64. Система органів виконавчої влади в галузі державної безпеки.
65. Зміст, особливості, правові основи та система органів публічного адміністрування в галузі охорони державного кордону.
66. Характеристика змісту публічного адміністрування у соціально-культурній сфері.
67. Загальна характеристика освіти як об'єкту публічного адміністрування.
68. Система органів публічного адміністрування у сфері науки.
69. Система органів публічного адміністрування у сфері здоров'я.
70. Система органів публічного адміністрування у сфері захисту населення.

Контроль за виконанням самостійної роботи здобувачів

Обов'язковим елементом у процесі виконання самостійної роботи студентами повинен стати контроль за цим процесом із боку викладача.

Виходячи з переліку питань, які пропонуються студентам для самостійного опрацювання за темами навчальної дисципліни, контроль за їх виконанням є доцільним проводити у таких формах:

- 1) проведення експрес-опитування на лекційних заняттях за тими питаннями у рамках кожної теми дисципліни, які пропонуються опрацьовувати студентам самостійно;
- 2) щотижнева перевірка підготовлених студентами презентацій до семінарських занять як результату опрацювання завдань для самостійної роботи з використанням програмного забезпечення Microsoft PowerPoint;
- 3) перевірка правильності виконання студентами запропонованих за темами дисципліни ситуаційних вправ;
- 4) підготовка студентами звіту з виконання творчих завдань за темами дисципліни.

Використана та рекомендована література

1. Білозерська Т. О. Реформування публічної адміністрації в Україні як крок до європейської інтеграції / Т. О. Білозерська // Форум права. - 2007. - № 2. - С. 11-19.
2. Василенко И. А. Государственное управление в странах Запада: США, Великобритания, Франция, Германия : учебн. пособ. / И. А. Василенко. - 2-е изд., перераб. и доп. - М. : Логос, 2000. - 200 с.
3. Гордієнко Л. Ю. Адміністративний менеджмент : навч. посібн. / Л. Ю. Гордієнко, Л. Г. Шемаєва. - Х. : Вид. ХНЕУ, 2006. - 212 с.
4. Державне управління : навч. посібн. / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Расіна та ін. ; за ред. А. Ф. Мельник. - К. : Знання-Прес, 2003. - 343 с.
5. Державне управління і менеджмент : навч. посібн. у таблицях і схемах / Г. С. Одинцова, Г. І. Мостовий, О. Ю. Амосов та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Г. С. Одинцової. - Х. : ХарПІ УАДУ, 2002. - 492.
6. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація : монографія / кол. авт; відп. ред. проф. Н. Р. Нижник. - К. : УАДУ при Президентові України, 1997. - 448 с.
7. Дзюндзюк В. Б. Ефективність діяльності публічних організацій : [Моногр.] / В. Б. Дзюндзюк. - Х. : Вид. ХарПІ УАДУ Магістр, 2003. - 236 с.
8. Енциклопедія державного управління. У 8 т. Т. 8 : Публічне врядування / наук.-ред. кол. В. С. Загорський [та ін.] - Львів : ЛРІДУ, НАДУ, 2011. - 712 с.
9. Інфраструктурне забезпечення конкурентної економіки регіонів (методологія і механізми) / П. Ю. Беленький, О. Л. Вальдрат, Н. І. Гомельська та ін. / наук. ред. д. е. н., проф. П. Ю. Беленький. - Львів : НАН України. Ін-т регіональних досліджень, 2002. - 308 с.
10. Колодій А. Ф. Визначення критеріїв та вимірювання

демократичності врядування в Україні // Реформування системи державного управління та державної служби: теорія і практика: матер. наук.-практ. конф. За між нар. уч. (22 жовтня 2010 року): пленарне засідання. - Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2010. - С. 29-55.

11. Коротич О. Б. Державне управління регіональним розвитком України : монографія / О. Б. Коротич. - Х. : Вид. ХарРІ НАДУ «Магістр», 2006. - 220 с.

12. Кузнецов А. Концептуальні підходи до формування понятійного апарату в сфері публічного управління / А. Кузнецов // Понятійно-категоріальний апарат публічного управління. - К. : НАДУ, 2010. - С. 38 - 43.

13. Лахижа М. І. Модернізація публічної адміністрації: теоретичні та практичні аспекти / М. І. Лахижа - Полтава : РВВ ПУСКУ, 2009. - 289 с.

14. Малышева М. А. Задания для самостоятельной работы студентов по дисциплине «Теория и механизмы современного государственного управления»: учеб.-метод. пособие / М. А. Малышева. - СПб. : Отдел оперативной полиграфии НИУ ВШЭ - Санкт-Петербург, 2012. - 204 с.

15. Мартиненко В. М. Демократичне врядування: проблеми теорії та практики / В. М. Мартиненко // Публічне управління: теорія та практика : зб.наук. пр. Асоціації докторів наук з державного управління. - Х.: Вид. «ДокНаукДержУпр», 2010. - № 1. - С. 16 - 22.

16. Мельников Р. М. Проблемы теории и практики государственного регулирования экономического развития регионов : монография. - М.: Изд-во РАГС, 2006. - 347 с.

17. Нижник Н. Р. Теоретичні аспекти державного управління : монографія] / Н. Р. Нижник, С. П. Мосов. - Чернівці : 2011. - 248 с.

18. Оболенський О. Ю. Провісники нового публічного управління / О.Ю. Оболенський // Розвиток публічного адміністрування на засадах менеджменту: європейський контекст : матеріали наук.-практ. конф., м. Дніпропетровськ, 15 - 16 травня 2009 року / за заг. ред. С. М. Серьогіна. - Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2009. - 310 с.

19. Основи демократії : підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. А. Колодій. Третє видання, оновлене і доповнене. -Львів : Астролябія, 2009. - С.23 -76.

20. Побудова системи управління якістю в діяльності органів виконавчої влади регіону: монографія / М. В. Афанасьєв, Л. Г. Шемаєва, Л. Й. Аведян та ін. ;за заг. ред. канд. екон. наук, доцента Л. Г. Шемаєвої. - Х. : Вид. ХНЕУ, 2008. - 472 с.

21. Подопрігора М. Г. Деловая этика : учебное пособие. -Таганрог : Изд. ТТИ ЮФУ, 2012. - 116 с.

22. Концепція реформування публічної адміністрації в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.pravo.org.ua/files/a^iniv^/Koncpciya_reform_pabl_ad_t_in_2.doc.

23. Теоретичні засади та організаційні механізми реформування державної служби в Україні : монографія / Н. Л. Гавкалова, Л. Й. Аведян, Л. Ю. Гордієнко та ін. ; за заг. ред. докт. екон. наук, професора Гавкалової Н. Л. - Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. - 328 с.

24. Публічне адміністрування в Україні : навч. посібн. / В. Б. Дзюндзюк, О. Б. Коротич, Н. М. Мельтюхова та ін. ; за заг. ред. д. філос. н., проф. В. В. Корженка, к. е. н., доц. Н. М. Мельтюхової. - Х. : Вид. ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. - 256 с.

25. Любохинець Л. С. Предмет і методологічна основа публічного адміністрування [Електронний ресурс] / Л. С. Любохинець, А. В. Мейш. - Режим доступу : http://dn.tup.km.ua/dn/k_default.aspx?M=к1201&T=01&Іпд=1&ві

Нормативна література

1. Конституція України 28.06.1996 г. {Із змінами, внесеними згідно із Законами № 2222-IV від 08.12.2004, ВВР, 2005, № 2, ст.44, № 2952-VI від 01.02.2011, ВВР, 2011, № 10, ст.68 ,№ 586-VII від 19.09.2013, ВВР, 2014, № 11, ст.142 ,№ 742-VII від 21.02.2014, ВВР, 2014, № 11, ст.143, № 1401-VIII від 02.06.2016, ВВР, 2016, № 28, ст.532.

2. Господарський кодекс України. Із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 2210-VIII від 16.11.2017](#) //Відомості Верховної Ради, 2005, N 18 – 144 с.

3. Закон України «Про державно-приватне партнерство» Із змінами, внесеними згідно із Законами № 5007-VI від 21.06.2012, ВВР, 2013, № 19-20, ст.190, № 5406-VI від 02.10.2012, ВВР, 2013, № 41, ст.551, № 5463-VI від 16.10.2012, ВВР, 2014, № 4, ст.61, № 817-VIII від 24.11.2015, ВВР, 2016, № 10, ст.97//Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, N 40, ст.524.

4. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» Із змінами, внесеними згідно із Законом N 4523-VI (4523-17) від 15.03.2012, ВВР, 2013, N 3, ст.22// Відомості Верховної Ради України.-2000.-№48.-С.409.

5. Закон України «Про джерела фінансування органів державної влади» від 20.06.1999 р. №783-XIУ Із змінами, внесеними згідно з Кодексом N 92-IV (92-15) від 11.07.2002, ВВР, 2002, N 38-39, ст.288 Законами N 2735-VI (2735-17) від 02.12.2010, ВВР, 2011, N 21, ст.144, N

4496-VI (4496-17) від 13.03.2012, ВВР, 2013, N 2, ст.4, N 5083-VI (5083-17) від 05.07.2012, ВВР, 2013, N 33, ст.435, N 766-VIII (766-19) від 10.11.2015, ВВР, 2015, N 52, ст.482, N 1404-VIII (1404-19) від 02.06.2016, ВВР, 2016, N 30, ст.542 // Уряд, кур'єр. - 1999. - № 165.

6. Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.96 р. №393/96-ВР Із змінами, внесеними згідно із Законами № 653-XIV від 13.05.99, ВВР, 1999, № 26, ст.219, № 1294-IV від 20.11.2003, ВВР, 2004, № 13, ст.181, № 2384-IV від 20.01.2005, ВВР, 2005, № 11, ст.200, № 1254-VI від 14.04.2009, ВВР, 2009, № 36-37, ст.511, № 4054-VI від 17.11.2011, ВВР, 2012, № 27, ст.276, № 4452-VI від 23.02.2012, ВВР, 2012, № 50, ст.564, № 5477-VI від 06.11.2012, ВВР, 2013, № 50, ст.693, № 245-VII від 16.05.2013, ВВР, 2014, № 12, ст.178, № 1261-VII від 13.05.2014, ВВР, 2014, № 28, ст.937, № 1697-VII від 14.10.2014, ВВР, 2015, № 2-3, ст.12, № 577-VIII від 02.07.2015, ВВР, 2015, № 35, ст.341, № 834-VIII від 26.11.2015, ВВР, 2016, № 1, ст.9, № 835-VIII від 26.11.2015, ВВР, 2016, № 2, ст.17, № 1404-VIII від 02.06.2016, ВВР, 2016, № 30, ст.542// Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 47. - С. 256.

7. Закон України «Про інформацію» від 2 жовт. 1992 р. № 2657-XII Із змінами, внесеними згідно із Законами N 317-VIII (317-19) від 09.04.2015, ВВР, 2015, N 26, ст.219, N 1405-VIII (1405-19) від 02.06.2016, ВВР, 2016, N 28, ст.533, N 1774-VIII (1774-19) від 06.12.2016, ВВР, 2017, N 2, ст.25 // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 48. - С. 650.

8. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР XII Із змінами, внесеними згідно із Законами № 2206-VIII від 14.11.2017 // Відомості Верховної Ради України. -1997.-№24.-С. 170.

9. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 9 квіт. 1999 р. № 586-XIУ Із змінами, внесеними згідно із Законами N 2190-VIII (2190-19) від 09.11.2017, ВВР, 2017, N 45 // Офіц. вісник України. - 1999. - № 18. - С. 190.

10. Закон України «Про господарські товариства» від 27.08.2011 Із змінами, внесеними згідно із Законами N 221-VII (221-18) від 18.04.2013, ВВР, 2014, N 10, ст.119, N 642-VII (642-18) від 10.10.2013, ВВР, 2014, N 22, ст.773, N 191-VIII (191-19) від 12.02.2015, ВВР, 2015, N 21, ст.133, N 289-VIII (289-19) від 07.04.2015, ВВР, 2015, N 25, ст.188, N 816-VIII (816-19) від 24.11.2015, ВВР, 2016, N 1, ст.7, N 835-VIII (835-19) від 26.11.2015, ВВР, 2016, N 2, ст.17, N 1666-VIII (1666-19) від 06.10.2016, ВВР, 2016, N 47, ст.800 //Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 49.

Навчально-методична література

1. Авер'янов В. Б. Ще раз про зміст і співвідношення понять «державне управління» і «виконавча влада»: Полемічні нотатки / В. Авер'янов // Право України. – 2004. – № 5. – С. 113–116.
2. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления : курс лекций / Г.В. Атаманчук. - 2-е изд. дополи. - М.: Омега-Л, 2004. - 584 с.
3. Бакуменко В.Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики: монографія / В.Д. Бакуменко. -К.: Вид-во УАДУ, 2000.
4. Бахрах Д. Н. Государственная служба в Российской Федерации / Д. Н.Бахрах. – Екатеринбург: Изд-во УрГЮА, 1995. – 102 с.
5. Безверхнюк Т. М. Європейські стандарти врядування на регіональному рівні : [монографія] І Т. М. Безверхнюк, С. Є. Саханенко, Е. Х. Топалова ; за заг. ред. Т. М. Безверхнюк. - О.: ОРІДУ НАДУ, 2008. - 328 с.
6. Василенко И.А. Государственное управление в странах Запада: США, Великобритания, Франция, Германия: учеб пособ. / И.А. Василенко. -2-е изд., перераб. и доп. - М.: Логос, 2000. - 200 с.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / голов. ред. В. Т. Бусел . – К. ; Ірпінь : Перун, 2007. – 1736 с.
8. Гелей С. Д., Рутар С. М. Політологія: Навч. посіб. — 5-е вид., перероб. і доп. — К., 2004.
9. Герберт А., Сайман Г. Адміністративна поведінка: Дослідження процесів прийняття рішень в організаціях, що виконують адміністративні функції: Пер. з англ. — Вид. переробл. і доп. — К.: АртЕк, 2001.
10. Гнейст Р. Правовое государство и административные суды Германии / Рудольф Гнейст ; пер. с нем. Ф. С. Фустова ; под ред. М. И. Свешникова. – 2-е изд., испр. и доп. – СПб. : Тип. В. Безобразова и Ко, 1896. – 379 с.
11. Гнейст Р. История государственных учреждений Англии / Рудольф Гнейст; пер. с нем. под ред. С. А. Венгерова. – М.: Тип. В. Ф. Рихтера, 1885. – 859 с.
2. Гордієнко Л.Ю. Основи теорії державного управління. Конспект лекцій. – Харків: Вид. ХДЕУ, 2000. – 160 с.
3. Государственное управление [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://pubadm.narod.ru/Theory/concepts.htm>. - загл. с экрана.
4. Грицяк І. А. Розвиток європейського управління в контексті впливу на державне управління в Україні / І. А. Грицяк // Держ. упр.: теорія та

- практика: електрон. наук. фах. вид. – 2005. – № 2. – Спосіб доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e%2Djournals/Dutp/2005-2>.
5. Грузинська І. В. Розвиток комунікативних здібностей державних службовців — запорука ефективного управління // Демократичне врядування: наука, освіта, практика. — К., 2009. — Т. 3. — С. 39–41.
  6. Дашутін Г., Михальченко М. Український експеримент на терезах гуманізму. - К.: Парламентське вид-во, 2001. - 335 с.
  7. Демедишина Н. Роль комунікативного аспекту в професійній діяльності державних службовців//Збірник наукових праць Національної акад. держ. упр. при Президентові України.- К.,2007. Вип.2.— С. 97–105.
  8. Державне управління в Україні: навч. посіб. / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К.: Соми, 1999. – 266 с.
  9. Державне управління:навч.посіб./В.Я.Малиновський.-Луцьк,2000-558 с.
  10. Державне управління та державна служба: словник-довідник / О.Ю. Оболенський. - К.: КНЕУ, 2005. - 208 с.
  11. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація: монографія / кол. авт; відп. ред. проф. Н.Р. Нижник. - К.: УАДУ при Президентові України, 1997. - 448 с.
  12. Дзюндзюк В.Б. Ефективність діяльності публічних організацій: монографія / В.Б. Дзюндзюк. - Х.: ХарПІ УАДУ «Магістр», 2003. -236с.
  13. Дзюндзюк В.Б. Публічне адміністрування в Україні: Навч. Посібник / Дзюндзюк В.Б. Мельтюхова Н.М., Фоміцька Н.В. та ін [за заг. ред. д-ра ф. наук, проф. В.В. Корженка, к.е.н., доц. Н.М. Мельтюхової – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. – 306 с.
  14. Європейська хартія регіональної демократії : наук.-практ. ком. І авт.-укл. : Т. М. Безверхнюк [та ін.] ; асоціація дослідників держ. управління. - О. : ХОББИТ ПЛЮС, 2008. - 186 с.
  15. Малиновський В. Я. Муніципальна влада – іманентний елемент політичної системи демократичного суспільства / В. Я. Малиновський. – [http:// www.democracy.kiev.ua](http://www.democracy.kiev.ua)
  16. Кодекс этики государственной службы // Соединенные Штаты Америки: Конституция и законодательные акты / пер. с англ. под ред. О. А. Жидкова. – М.: Прогресс-универс, 1993. – С. 294–295.
  17. Козюра І. В. Адміністративно-територіальна структура муніципального управління: пошуки і варіанти / І. Козюра // Упр. сучасним містом. – 2001. – № 1–3. – С. 117–124.

18. Куйбіда М., Парфенюк О. Формування понятійного апарату як складової частини інституційного розвитку державної служби України. // Вісник державної служби України, №3, 2008.
19. Кулакова О. М. Компонента культури в мовній комунікації інформаційного суспільства // Науковий вісник Харківського нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди. — Х., 2009. — Вип. 32. — С.90–99.
20. Культура й етика в публічному адмініструванні : наук. розробка. / [С. М. Серьогін та ін.]; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Упр. орг. фундам. та приклад. дослідж., Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. - К.: НАДУ, 2010. - 39 с.
21. Мельник А.Ф. Державне управління : підручник / А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна; за ред. А.Ф.Мельник.-К.: Знання, 2009. - 582 с.
22. Местная государственная служба во Франции: Организация и общий статус / Посольство Франции в Москве. – 2-е изд. – М.: Изд-во Фр. орг. техн. сотрудничества, 1993. – 61 с.
23. Міль Дж. С. Про свободу: есе: пер. з англ. / Джон Стюарт Міль. – К.: Основи, 2001. – 366 с.
24. Новіков Б. В., Сініюк Г. Ф., Круш П. В. Основи адміністративного менеджменту: Навч. посіб. — К.: Центр навч. літ., 2004.
25. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. - К., 2004.
26. Політологічний словник: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. М. Ф. Головатого та О. В. Антонюка. — К.: МАУП, 2005.
27. Політологія: Підруч. для вищ. навч. закладів / За ред. Ю. І. Кулагіна, В. І. Полуріза. — К., 2002.
28. Полунеев Ю. Технология экономического прорыва I Ю. Полунеев II Зеркало недели. - 2006. - № 41.
29. Садовская В.С. Основы коммуникативной культуры / В. С. Садовская, В. А. Ремизов; - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2011. - 206 с.
30. Смирнова І.В., Смирнова О.Д. Культура коммуникационной деятельности: понятие, структура и функции//Научный вестник Дальневост. Госуд. ун-та. – 2008. - №5-6. – С.46-57.
31. Суд та інші правоохоронні органи. Правоохоронна діяльність // Закони і коментарі: Навч. посіб. / М.І. Мельник, М.І. Хавронюк. – К.: Атіка, 2001. – С. 11-15.

32. Сучасний словник іншомовних слів / Ін-т мовознавства НАНУ. – К.: Довіра, 2006. – 789 с.
33. Хаджирадева С. Світові тенденції розвитку системи підготовки державних службовців до професійно-мовленнєвої комунікації // Актуальні проблеми державного управління. Одеса, 2005. — Вип.1 (21). — С.29–41.
34. Чиркин В.Е. Публичное управление: учебник / В.Е. Чиркин. - М.: Юристь, 2004. - 475 с.
35. Шаров Ю. Нова парадигма управління в суспільному секторі І Ю. Шаров П Актуальні проблеми держ. упр.: зб. наук. пр. - Д.: ДФ УАДУ, 2000. - Вип. 3 (3).С. 173-181.
36. Шаров Ю. П. Стратегічне планування в муніципальному менеджменті: Концептуальні аспекти І Ю. П. Шаров. - К.: Вид-во УАДУ, 2001. - 302 с.
37. Шляхтун П.П. Політологія (Теорія та історія політичної науки): Підручник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Либідь, 2002. - С. 150-358; 377-408.
38. Штейн Л. Учение об управлении и право управления со сравнением литературы и законодательства Франции, Англии и Германии: руководство / Л. Штейн; пер. с нем. под ред. и с предисл. И. Е. Андреевского. – СПб. : А. С. Гиероглифов, 1874. – 578 с.
39. Щедрин Н В. Основы общей теории предупреждения преступности: Учеб. пособие. – Красноярск, 1999. – С. 7.
40. Owen E. Hughes. Public Management & Administration. An Introduction I Owen E. Hughes. - NY. : MARTIN'S PRESS, INC, 1994. - 294 p.
41. Pollitt Chr. Managerialism and the Public Services I Pollitt Chr. - second edition. Oxford : Blackwell, 1993. - 40 p.